

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PUCCINIEVE ULICA 5 — TELEFON: 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26 — Izdaja vsak dan opoldne — Mesecna naročnina 6.— lir, za inozemstvo 15.20 Lir

EKSKLUZIVO ZASTOPSTVO za oglaševanje Italije in inozemstva ima
UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A. MILANORačuni pri poštno čekovnem zavodu:
Ljubljana štev. 10-351CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed
estera: UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A. MILANO

Znova bombe na Malto

En „Spitfire“ sestreljen nad otokom — Peščeni viharji v Cirenaiki

zravnji Stan Italijanskih Oboroženih Sil je objavil 6. maja naslednje vojno poročilo št. 704:

Na cirenaškem bojišču so peščeni viharji omejili delovanje na obeh straneh.

Bitka rušilcev v Kanalu

Več angleških rušilcev poškodovanih — Na vzhodu obnovljena zveza z važnim, več mesecev izoliranim oporiščem

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 7. maja. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo včeraj naslednje poročilo:

Na vzhodu so bili naši napadi uspešni. Več krajevnih napadov sovražnika je bilo odbitih.

V severnem odseku vzhodne fronte so nemške čete v drznem, po načrtu pripravljenem napadu vzpostavile zvezo z važnim oporiščem, ki ga je sovražnik obklopljal. Posadka tega oporišča pod poveljstvom generalnega majorja Schörerja se je od 21. januarja 1941 v budih obrambnih bojih upiral z odlično hrabrostjo mnogoštevilnim napadom sovražnikovih sil, ki so bile v premoči.

V Petrogradu so nastali med obstreljevanjem oboroževalnih tvornic dolgotrajni požari.

V zaledju vzhodne fronte so bile uničene na raznih mestih oborožene boljševiške tolpe.

Boji na Laponskem in na fronti ob Murmansku se nadaljujejo. Po zavrnitvi sovražnikovih napadov so prešle naše čete v mnogih mestih v protinapade.

Italijanski in nemški letalski oddelki so nadaljevali v zaporednih valovih bombardiranje pomorskih oporišč in letališč na Malti. Nemški lovci so sestrelili letalo tipa Spitfire.

Bojna letala so z dobrim učinkom bombardirala vojaške naprave v Sevastopolju, na potoku Kerču in v kavkaškem zaledju.

V severni Afriki je bila na obeh straneh zaradi trajnih peščenih viharjev le manjša izvidniška dejavnost.

Napadi na La Valletto in na letališča na otoku Malti so se nadaljevali z dobrim uspehom.

V noči na 5. maj so prešle v Rokavskem prelivu nastopajoče lahke pomorske sile v borbo s petimi angleškimi rušilci, izmed katerih so bili nekateri poškodovani s topniškim ognjem.

Lahka nemška bojna letala so včeraj uspešno napadla železniške in tvojniške naprave v angleškem mestu Folkestone.

Angleški bombniki so podvzeli v noči na 6. maj brezplačne motilne polete nad južno Nemčijo. Posamezne na manjša mesta in podeželske občine odvržene bombe so povzročile manjšo škodo. Nočni lovci in protiletalski topovi so sestrelili 3 napadajoče bombnike.

Porocenev Kōppen si je priboril včeraj na vzhodni fronti 85. zmago v zraku.

Priznanje italijanskim bojevnikom

Nemški list o uspehih italijanskih divizij na vzhodnem bojišču

Berlin, 7. maja. s. »Deutsche Allgemeine Zeitung« je objavila članek svojega rimskoga poročevalca pod naslovom »Italija in vzhodno bojišče«. V njem pravi:

Naravna bojišča za Italijane so tako, kakor na primer Sredozemsko morje in Severna Afrika. Bilo bi pa vendarle napočeniti, da smatra italijanski narod protiboljševški fronto za bojišče vzporednega značaja. V Italiji so vsi prepričani, da je borba proti Rusiji odločilnega pomena. Poročevalec v članku opozarja da je sodelovanje v borbi proti boljševizmu povsem naravnih faktor v deželi, ki se je, kakor je Hitler dejal, pod vodstvom moža, izbranega od usode, kot prva v Evropi dvignila proti komunizmu in se osvobodila boljševizmu. Članek nato opozarja na izredno velik prispevek italijanskih divizij, ki operirajo v Rusiji za stvar znage. Italijanskim silam je bil na vzhodnem bojišču zaupan nad vse važen odsek, na katerem so vztrajale kljub silnemu mrazu, ki je segal do 35 do 40 stopenj pod nivo. Kljub hudim nevarnostim in nezasiljanim naporom Italijanski vojaki, poudarja poročevalec, so vzdržali neprestane jake napade jakih sovjetskih sil, ki so besno napavile na postojanke na katerih je bila včasih le peščena ljudi. Italijanski vojaki so jim prizadejali, celo velike izgube. Bersaljeri, oddelki pehotne in črnih srajcev se so borili z enako vztvratnostjo in enakim pogumom, kakor nemški tovariši ter se niso nikoli nitj za ped umaknili. Hitler je hotel poudariti to dejstvo tudi v svojem zadnjem govoru, ko je onozoril na sodelovanje borov ost na bojišču.

Z vzhodne fronte, 7. maja. s. Na enem izmed odsekov italijanskega ekspedicij-

S finskega bojišča

Helsinki, 7. maja. s. Na fronti v Vzhodni Kareliji so boljševiki pri Louhiju ponovno napadli z večjimi silami in jim je uspelo prodreti med finske pozicije. Pri finskem protinapadu je bil del teh čet uničen. Na bojišču je obležalo 300 mrtvih. Istočasno so finske čete izvedle protinapad na vsem odseku in uničile pratež sovražnika.

Od 24. aprila dalje so Finci in Nemci v tem odseku odbili nad 100 napadov, v katerih so boljševiki izgubili več tisoč ljudi. Treba je tudi upoštevati izredno hude izgube, ki jih so prizadejali topništvu in nemški strmoglaci sovjetskim oddelkom. Finske letalske sile, ki operirajo v južnem delu karelške fronte so povzročile požare v sovražnih taboriščih in so pograle v zrak neko municipijsko skladisčje.

Potopljen angleški rušilec

Rim, 7. maja. s. Angleška admiralitet je objavila, da je bil potopljen rušilec »Jaguar«. »Jaguar« je bil 1690-tonski rušilec ki je bil oboroven s 6 topovi po 120 mm s 4 protiletalskimi topovi po 40 mm. 8 strojnici in 10 torpednimi cevami. V mirnem času je njegova posadka štela 183 ljudi.

skih oddelkov »Volkov sv. Justus«. Udeležil se je pohoda na Rim. Leto dni pozneje je postal fašistični generalni konzul in polnopravni predstojnik v okrožju Crnih srajcev. Pred sedmimi leti je poveljal 4. diviziji črnih srajcev v vzhodni Afriki. Sodeloval je v borbah pri Ambi Aradamu, v bitki pri Entert in pri zasedbi Amba Alagijsa. Za fašistični pokret in se posebej za milico si je pridobil velikih zasluga. Duce je postal njegov družini izraze svojega globokega sožalja.

Zbor Zveznih tajnikov

Trieste, 7. maja. s. Včeraj zjutraj se je Podatnik Stranke Farnesi sestal z Zveznim tajnikom iz Triesta, Gorizie, Fiume, Polje in Ljubljane. Poklonili so se pred spomeniki padlih. Pokrajinski pravki so obširno poročali o političnem, organizacijskem in gospodarskem položaju in podprtih zavestno disciplino in trdnem vero prebivalstvu. Podatnik je sporiočil posebna navodila tajnika PNF glede pomoči borcem in njih družinam in glede drugega delovanja fašističnih organizacij. Zaključil je z besedami, da mora narod v okviru teh organizacij živo občutiti edini imperativ stranke: »Vsi in vse za vojno in za zmago!« Podatnik je naposlедu izjavil, da je ponosen na to, da ljudstvo v svojem patriotskem občutku in v skladu s fašističnimi tradicijami ter zvesto Duceju bolj kakor kdaj prej dokazuje s krvjo svojih junakih sinov in z odporom na notranji fronti svojo voljo do zmage nad sljernim sovražnikom. Iz vojne izvira še večja vnema in še trša neizprosnost da lahko opravlja svoje dolžnosti po volji fašistične revolucije.

Rim, 7. maja. s. Duce je sprejel brigad-
nega generala Banzaja, japonskega voja-
škega atesa in načelnika japonske voja-
ške misije v Berlinu. Sestanku je pris-
toval tudi japonski vojaški atesa v Ri-
mu polkovnik Šimizu. Duce je visoka ja-
ponska oficirja pridržal v pristrnem raz-
govoru.

Obnova v Dalmaciji

Rim, 7. maja. s. Duce je sprejel guver-
nerja Dalmacije Eksc Bastianinija, ki mu je obširno poročal o političnem, uprav-
nem in gospodarskem položaju v vseh treh dalmatinskih pokrajinah. V zadnjem času se je ta položaj razvil odločno v smeri normalizacije življenja in dela na vseh področjih.

Japonska diplomatija pri Duceju

Rim, 7. maja. s. Duce je sprejel brigad-
nega generala Banzaja, japonskega voja-
škega atesa in načelnika japonske voja-
ške misije v Berlinu. Sestanku je pris-
toval tudi japonski vojaški atesa v Ri-
mu polkovnik Šimizu. Duce je visoka ja-
ponska oficirja pridržal v pristrnem raz-
govoru.

Smrt fašističnega generala

Rim, 7. maja. s. Včeraj je umrl v Rimu general Armijskega zabora Aleksander Tradič. Polkovnik general je bil v času od 1925 do 1935 podpoveljnik Glavnega stana Fašistične milice. Sodeloval je že v vojni 1915-1918, ter se je odlikoval v borbah na visoki planoti Astagi. Po zmagi pri Vittori Veneti je s prvim italijanskim četami priselil v Trieste, kjer je postal do leta 1920. Tedaj se je umaknil iz aktive vojaške službe. Kot pristaž fašističnega pokreta se je udeležil ekspedicije akcij-

Fašistična kodifikacija

Sprejem pravnikov, ki so sestavili nove zakonike, pri Duceju
Spomenica pravosodnega ministra Grandija

Rim, 7. maja. s. Duce je sprejel pravnikov, ki so sodelovali pri reformi zakonikov. Sprejemata so se udeležili visoki uradniki, vsečiliški profesorji, avvokati in senatorji ter drugi odilčniki, katerih je bilo skupaj 156. Pravosodni minister Grandi je Duceju predčel spomenico, v kateri je med drugim poudaril, da je ministrstvo opravilo svojo nalogo po njegovih smernicah za reformo zakonodaje v duhu fašističnih institucij. Po 27 mesecih priprave in studija, je bilo dobro opravljeno. Pravosodni minister je našel vse zakonike od leta 1939, ki urejajo celotno pravno življenje Italije. Pravosodni minister se je zahvalil svojim prednikom, ki so skrbeli za kodifikacijo, kakor tudi vsem ustavnim v celotnemu italijanskemu sodništvu, ki je pri tem delu sodelovalo. Minister Grandi je govoril o posameznih fazah reforme. Prva knjiga civilnega zakonika je bila objavljena že za časa njegovega prednika. Grandijeva naloga je bila v glavnem reforma vseh delov zakonika, ki so vsebovali uredivati gospodarskih odnosov in pomorskega trgovinskega prava.

V mirni dobi ste Duce utrdili vojaške

kreposti italijanskega naroda in ga pravili za borbo, ki je bila blizu in neizogibna. Ko smo zadnja tri leta v tistih pravljali nove zakonike, je bila naša misel stalno posvečena vojakom Italije, ki se junaško bore in žrtvujejo življenje na bojiščih za obrambo domovine in civilizacije, katero so nam dali naši očetje in katero smo mi dolžni obnovljeno in počevano izročiti našim sinovom.

Ducejev govor

Vzakonjene revolucionarne stvaritve — Zakoniki XX.
stoletja — Priznanje sodnikom in odvetnikom

Duce je nato tako-le odgovoril:

Tovariši! Malo imam dodati k izpravnemu govoru tovariša Grandija. Hotel sem vas sprejeti po končanem delu in vam povediti, da ste bili pod stalnim vodstvom ministra zvesti tolnac mojih novil. Moja navdihova bila v tem, da sem končno hotel dati italijanskemu narodu nove zakonike, ki naj bi bili najbolj stvarni pravni izraz našega časa v smislu doktrine in akcije. Zakoniki niso novi samo zaradi tega, ker nadomestijo stare, temveč zaradi tega, ker vsebujejo novosti, ki jih zahtevajo 20 let fašistične zgodovine in pogoji sodobnega življenja.

Tovariš Grandi je plemenito omenil ministre, ki so delali pred njim in priključujem se njegovemu mislu. Omenil je tudi vse tiste, ki so z njim tri leta vneto sodelovali. Novi zakoniki so torej plod stalnega dela več tisoč ljudi, ki so delale za skupni smotri.

V civilnem zakoniku so vsebovane in hoteli bi reči posvečene naše premise in naše revolucionarne ustvaritve, s katerimi so postali ti zakoniki zakoniki dve-setega stoletja. Vsi, ki so prispevali svojemu dušu v zavestništvu tej veliki zgradbi, ki dela čast Italiji in ki je že vzbudila živo zanimanje preko mej, imajo pravico biti ponosni in imajo pravico do hvaležnosti naroda, ker so dali pravici osnove, norme in orodje za njeno vsakdanje izvajanje.

Zdaj, ko so zakoniki ustvarjeni, gre za njih interpretacijo in izvajanje. Italijansko sodstvo je že pripravljeno na to nalogo. Ponovno in to ne bo zadnjikrat, moram poštovati italijansko sodništvo. Italijanski sodniki so za narod zbor neoporečnega prestiža in zaupanja. Nove norme postopka, ki so bile obnovljene in poenostavljene in reforma sodnega reda, bodo po doseženi zmagi, ko se bo vrnilo v urade več sto

sodnikov, ki so zdaj na bojišču in od katereh so mnogi posvetili s krvjo svoje ljubzeni do domovine, stopili v polno veljavno in zagotovili v vsakem pogledu natančno, stroge, človeško in zaradi tega rimske izvajanje zakonikov.

K temu delu se bo gotovo pridružilo tudi delo odvetnikov. Bili so trenutki, ko ta stalež v splošnem ni bil na dobrem glasu. To je bila doba parlamentarnega politikanstva. Tako vrednotenje pa je bilo počrvenjeno, kajti onih časov ni več in se ne bodo nikoli več povrnili. Odvetniki skoraj v celoti služijo režimu, sodelujejo v vojni in zaradi tega vse v tem gotovo, da bodo italijanski odvetniki, kakor je treba, dragoceni sodelavci sodnikov v postanju, ki ga lahko imenujemo sveto.

Dodajam, da se morajo zakeniki razstaviti in spoznati ter komentirati. Nekateri misljijo, da čitanje zakonikov ni zabavno. V življenju je treba opravljati predvsem stvari, ki niso zabavne, teda čitanje zakonikov je zelo zanimivo in dobro je, da večina državljanov spozna mejo med dovoljenim in nedovoljenim. Potrebno je predvsem, da čitajo zakonike fašisti, da spoznajo, kako je bila v njih naša doktrina zolmačena in kako je v njih v nekem smislu nesmrtna. To je ena izmed naših, ki jo nagalam nacionalnim ustanovam fašistične kulture.

Tovariši! Novi zakoniki so imenovani Mussolini in sprejemata to imenovanje v smislu, da so to zakoniki revolucije črnih srajcev. Dovršeni so bili v svetovni vojni in so tudi oni pogoj in jamstvo za zmago.

Naučenova manifestacija je sledila Dujecevem govoru.

Duce je nato sprejel v posebni avdijenci v spremstvu pravosodnega ministra pravnike, ki so predsedovali podloborom, ki jim je bila poverjena izdelava načrtov raznih

Lepa je sončna Gorizia

Njeno podnebje je izredno milo in prijetno — To se kaže tudi na ljudeh

Gorizia, v začetku maja. Sloveča milina gorizanskega podnebja se je uveljavila tudi v letošnjem, četudi drugod prece ostri zimi. Živo srebro je sicer zdržalo ob najhujšem pritisku do 15°C pod nivo, vendar pa je v splošnem v zimskih mesecih 1941/42 prevladovala temperatura največ 5 do 6°C pod nivo. Sneg se je v Goriziji kar malo pojavi, pa je že skopel. Nekajkrat je sicer skušalo naletavati, pa niso snežni kosmici utegnili niti do suhih. To velja sicer le za mesto Gorizio ter najbližjo okolico, kajti gore in hribe tam ekoli Tarnova, Aidussine, Idrie, Cirkine, Tolmina in Canala so bili že nekajkrat in tudi še nedavno te dni zasneženi.

Sončna Gorizia pa ima svoje posebne pretesti, svoj poseben čar. Kakor vedno, tako se je tudi letos izkazala preizkušena resnica: Na bližnjih gorah še sneg in mraz, spodaj v prelepi gorizanski ravni pa že prava pomlad. Brhka dekleta Gorizie so bila njen prve znanilke: že sredi letošnjega februarja so se pojivala na šumni promenadi na Corsu s kratkimi, do gležnjev segajočimi polnetimi nogavicami. In sedaj duhito vijolice, pozvanjajo trobentice. Ob zelenomodrem Isonzu se edeva priroda z bujno rastjo in prerojenim življenjem.

Zakaj zgodnja rast

Ko opazujemo čar prirode, ki povzdiguje lepo mesto ob Isonzu, se nehote vsljuje vprašanje: čemu se ima prav za prav zahvaliti Goriziji za izredne ugodnosti ter prijetnosti podnebja? Prvi činitelj, ki sodeluje pri pospeševanju zgodnje rasti in zorejanju, je vprav sijajna lega, ki je Gorizia z njim obdarjena. Le pomejimo: s treh strani jo ščiti okoliško griečevo in hribovje, ki zavrača severne vetrove, ki bi utegnili uničiti pravljico v gorizanskem zimski vremenski milini. Južna stran je odprtta, toda ton imajo dostop le toplejši, prijetnejši morski vetrovi. In v tej preprosti zemljepisni resnici je bistvo, skravnost čudovitega podnebja, ki daje človeku občutek prijetnosti in ki zaračuna opalja krasno obdelane vrtove in polja ter vzdorni gojene vinograde.

Lega pa narekuje tudi temperaturne prilike. V zimskih mesecih od novembra do januarja je povprečna temperatura v Goriziji 5 do 6°C nad nivo. V januarju je povprečna temperatura 3°C. V decembru 3.5. v februarju 4, v novembру in marcu 9, v aprili pa že celo 13°C. Povprečna letna temperatura 13°C je višja kot ona, ki jo kažejo mesta Zgornje Italije. Izvzemši Benetke s 13°C, pa tudi višja od povprečne letne temperature mest v Srednji Italiji. Glede na to se zelo približuje Rimu, ki ima povprečno letno temperaturo 15.6°C. Ravnata višja temperatura v zimskih mesecih je torej osnova milemu podnebju, ki se razen tega odlikuje še po neznatnih topločnih menjavah. Če so namreč te menjave zelo pogoste in znatne, potem vplivajo silno neugodno na slovenski organizem, celo neugodno je nizka temperatura.

Ugodnejše podnebje ko v Meranu in Montreuxu

Poučno in zanimivo razmerje nam kažejo opažanja, ki se nanašajo na vremenske prilike v Goriziji na eni ter v nekaterih svetovno znanih letoviških ter zdraviliških mestih na drugi strani. O tem nam prepričujejo naslednja opažanja v tisočletnih razdobjih: Povprečna zimska temperatura od decembra do februarja izkazuje na primer v Laganu 2.9°C v Meranu 1.8, v Goriziji 3.5, v Benetkah prav toliko. V istih mesecih je bilo na primer po posebnih opažanjih v Laganu 40, v Meranu 30, v Montreuxu 19, v Goriziji 35 sončnih dni. Od novembra do aprila je v Meranu povprečno 8% mrzljih jutri več ko v Goriziji, v Laganu celo 10%. V splošnem nam pravi skušja, da sta zatek in konec zime v Goriziji milejša ko v Laganu, Meranu in Montreuxu.

Skoraj brez megle in snega

Blagodejnost gorizanskega podnebja stopnjevale se nekatera druge vremenske okoljine. Vetrovost je namreč tukaj enakomerno porazdeljena, izvzemši meseca november in december. Najpogosteji je severovzhodnik, ki pihja s planote Tarnova, zlasti v zimskih mesecih. Je čisto lokalni veter in ni prehud. Burja se zaganja čez vrhove Monte Re. Je najmočnejši veter, ki potegne čez Gorizio, vendar pa ne dosegne tiste silovitosti, s katero razsaja okoli Trieste in Fiume.

Tudi glede vlaže in vlažnosti je Gorizia zelo na dobrem. V zimskih mesecih prevladuje umerjeno vlažno podnebje, spomladni, poletni in jeseni pa umerjeno suho. Dežuje razmeroma pogosto, zlasti pozimi, manj spomladni. Zanimivo za Gorizio pa je, da je že dežuje že redko združen občutek hladnejšega ozračja ter da so cestna tla kmalu po dežju spet suha. Sneg se v samem mestu pojavlja zelo redko; kadar pa prispe slučajno do tla, sproti kopni. So pa tudi zime, ko ga prav za prav ni in ko se le v ozračju opažajo drobni, redki snežni kosmici. Slikovito nesoglasje se ponuja na primer slikarju umetniku ob pogledu na okoliške hribe in vrhove, ki so s snegom pobleni, medtem ko je spodaj ravnina, ki obkroža mesto, že vsa v pomladnem zelenju in rasti. Posebnost in nedvomno simpatična stran gorizanskega podnebja je tudi v tem, da je zdravju škodljiva megle zelo redek pojav. So meseci, ko megle sploh ni. Celotni zimski meseci so zelo redki dnevi z megle.

9% več starčkov in stark

Spričo navedenih ugodnih vremenskih prilik so se pokazale blagodejne postelice glede na zdravje in umrljivost prebivalstva. Sicer ne moremo izenačevati ugodnega vpliva gorizanskega podnebja na človeško telo z zdravilno močjo, ki jo izpričujejo podnebne prilike v Palermu, Mentonu, Madeiru ali Cairu. Nedvomno pa je, da se v tem okolju očitajo prijetni vplivi glede na zrahljano zdravstveno stanje. Izkazano je, da izpodbilja milina podnebja bolesnike keli, ki skodujejo zdravju po velemestih. Zelo poučna so opažanja pri umrljivosti. V Triestu pride na primer 1 smrtni primer na 20 prebivalcev, v Zari na 2, v Goriziji na 34. V tem pogledu prekaže Gorizio le malokatero mesto, kakor na primer Innsbruck, kjer pride na 41 prebival-

cev po 1 smrtni primer. Umrljivost je tukaj razmeroma majhna, predvsem pri starosti od 20 do 40 let; po raznih velemestih izkazuje 182, v Goriziji pa le 145.3. Smotrena zbrani podatki nam razovedajo, da je po blagodejnih podnebnih vplivih v Goriziji ohranjen do starosti 91.1% več starčkov in stark kakor po raznih velemestih.

Ob tej priliki naj omenimo še sodbo zdravnikov, da je gorizansko podnebje zelo ugodno predvsem v primerih revmatizma, raznih nevroznih pojavov, srčne bolezni, slabokrvnosti, nagnjenosti k bronhialnemu katarju, starostne občutnosti itd.

In sedaj smo v pomladni, ki pa traja v Goriziji prav za prav malo časa. Že v začetku maja je včasih že prehod k poletju. Toplotna bo naraščala in bo dosegla svoj

Hrvatska je izločila židovstvo

Protizidovska razstava v Zagrebu — Zakonski ukrepi so odstranili židovski vpliv

Zagreb, 5. maja.

Poročali smo že, da je bila otvorjena v petek v Zagrebu razstava »Židje na Hrvatskem«. Razstava nazorno kaže, kako je židovsko razpredeno po vsem svetu in kje so vse njegove korenine. Razvoj in razširjenost židovstva na Hrvatskem sta na razstavi točno dokumentirana.

Hrvatsko židovstvo sega 2000 let nazaj. Prvi židje so prišli na Hrvatsko tja v prvem stoletju po Kristusu. V poznejših stoletjih so prihajali židje po dveh glavnih potekih na Balkan; prva je vodila preko Solun, Skoplja in Niša v Beograd ter d. je proti severozapadu na Hrvatsko, druga pa preko hrvatske obale in sicer Dubrovnika ter preko bosansko-hercegovinskega primorja. Zanimivo je ugotoviti, da so prišli preko adrianskih pristanišč španski židje viteznični, ki zavrača severne vetrove, ki bi utegnili uničiti pravljico v gorizanskem zimski vremenski milini. Južna stran je odprtta, toda ton imajo dostop le toplejši, prijetnejši morski vetrovi. In v tej preprosti zemljepisni resnici je bistvo, skravnost čudovitega podnebja, ki daje človeku občutek prijetnosti in ki zaračuna opalja krasno obdelane vrtove in polja ter vzdorni gojene vinograde.

Lega pa narekuje tudi temperaturne prilike. V zimskih mesecih od novembra do januarja je povprečna temperatura v Goriziji 5 do 6°C nad nivo. V januarju je povprečna temperatura 3°C. V decembru 3.5. v februarju 4, v novembru in marcu 9, v aprili pa že celo 13°C. Povprečna letna temperatura 13°C je višja kot ona, ki jo kažejo mesta Zgornje Italije. Izvzemši Benetke s 13°C, pa tudi višja od povprečne letne temperature mest v Srednji Italiji. Glede na to se zelo približuje Rimu, ki ima povprečno letno temperaturo 15.6°C. Ravnata višja temperatura v zimskih mesecih je torej osnova milemu podnebju, ki se razen tega odlikuje še po neznatnih topločnih menjavah. Če so namreč te menjave zelo pogoste in znatne, potem vplivajo silno neugodno na slovenski organizem, celo neugodno je nizka temperatura.

Ker so imeli židje v rokah trgovino z žitom, so lahko z blokado v Dalmaciji povzročili lakoto. Nisi boljši niso bili židje v Bosni, Slavoniji in ozzi Hrvatski. Zato je povsem razumljivo, da se je hrvatski narod opetovano uprl židovskemu jarmu. Zelo zanimivo so v tez zvezni židki točki iz zlate bulje Andreja II. čiljih smisel je dolgočas naslednje arizacijske ukrepe: 1. prepoved mešanih zakonov med židji in Hrvatih. 2. Izločitev židov iz državne službe in pobiranje davkov, 3. označba židov po njihovi obliki in 4. stalna in budna kontrola nad židji. Vidimo, da so bili storjeni že pred 700 leti protizidovski ukrepi, spominjajoči na sedanje protizidovske zakone.

Podrobno je na razstavi prikazan razvoj židovstva v Bosni in Hercegovini. V Sarajevo je bil ustanovljen v 16. stoletju židovski okraj leta 1580 pa zgrajena prva sinagoga. Razstava prikazuje tudi odnos princa Evgena do židov. V njegovem

vsičk konec julija. Vendar pa tma tudi pet mesecev trajajoče poletje svoje prednosti. Nemalo vročino ublažujejo namreč redni kopni in morski vetrovi v popoldanskih urah, medtem ko pihlja ob nastajajočem mraku z bližnjih hribov hladen vetrč.

Blagoslov milega podnebja

V navedenih činiteljih gorizanskega podnebja je skravnost, blagoslov zgodnje rasti in zorejanja. V rajsko mitem zavjetu vremenskih ugodnosti se razvijajo v Goriziji ter pokrajini oblike nasti, ki so onstran Alp, komaj nekaj ur od tod, povsem nezname. Tukaj se veselita kmetovalec in konzument zgodnje zelenjave, zgodnjega kompirja in sadja, ki zori štiri do šest tednov prej ko v nekotiko severne ležečih predelih. Belusi, grah, cvetajoči Tudi v letoski izvozni sezoni so obeta živahn eksport prvega podelnika v razne smeri, predvsem v Nemčijo. Kakor v vremenskem pogledu, tako bo Gorizia letos tudi v zgodnji rasti razdelila ter izpričala svoj odlični sloves.

Občinom zborom prisostvuje vselej predstavnik Pokrajinskoga odbora, ki ga določi predsednik in ki predloži vsakokrat odboru nadzorno poročilo o njih poteku. O sklicu občinov zborov je treba poročati Pokrajinskemu odboru vsaj deset dni prej.

Clen 10. Pri vsakem športnem društvu posluje odbor treh nadzornikov, ki jih imenuje Pokrajinski odbor in ki mu je naloga, nadzorovati poslovanje. Najstarejši med nadzorniki je po svojem položaju predsednik odbora. Odbor pošilja polletno, in to do vstetege 28. aprila v 28. oktobra vsakega leta Pokrajinskemu odboru poročilo o upravnem poslovanju posameznih društev.

Clen 11. Športna društva so strokovno in disciplinsko podrejena svojim športnim zvezam in pokrajinskim športnim komisarjem; športne zvezde in športni komisarji pa so strokovno in disciplinsko podrejeni zaupniku CONI-ja. Pokrajinski odbor torej ne more neposredno kreneti proti zvezam, društvom, voditeljem in športnikom, marveč mora z navedbo razlogov zahtevati posredovanje zaupnika CONI-ja, da odredi potrebno.

Clen 12. Zlasti je poverjeno Pokrajinskemu odboru CONI-ja nadzorovati, da se vežbalija, telovadnice, plavalija in športne naprave vobče vzdržujejo v polnem redu in da se ne uporabljajo za druge namene, nego za kar so zgrajene. Zaupnik CONI-ja sme ustaviti za nedoloden čas vsakršno delovanje društva ali ustavnih, ki bi spremenile ali povzročile spremembu športnih naprav kakršne koli vrste. V hujših primerih sme prevzeti CONI neposredno upravljanje športnih naprav.

Clen 13. Glede vsega, za kar ni določen v tem pravilniku, veljajo določbe naredbe Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino z dne 20. februarja 1942-XX, št. 31, predpis pravilnika CONI-ja, kolikor se dajo uporabljati, in strokovni pravilniki državnih in mednarodnih zvez.

Clen 14. Ta pravilnik stopi v veljavo na dan odobritve po Visokem komisarju za Ljubljansko pokrajino.

Sprememba cenika zdravilnih specialitet

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino na podstavi člena 3. Kr. ukaza z dne 3. maja 1941-XIX, št. 291, glede na svojo naredbo z dne 2. decembra 1941-XX, št. 167, o ustanovitvi komisije za revizijo in dopolnjevanje cenika zdravil in glede na predlog z dne 20. aprila 1942-XX, št. 2, te komisije o dresu:

Clen 1. Cene sedaj veljavnega cenika za zdravilne specialite se spremembo in se določajo takole:

1. Cene zdravilnih specialitet, ki jih imajo trgovci z zdravili na debelo Ljubljanske pokrajine sedaj v zalogi in so izdelane v bivši kraljevini Jugoslaviji ter obsežene v »Ceniku za zdravilne specialite 1939«. Ceniku se zvišuje tako za prodajo lekarinjem kakor za prodajo občinstvu za 20% sedaj veljavnih cen.

2. Cene zdravilnih specialitet, ki jih imajo trgovci z zdravili na debelo Ljubljanske pokrajine proizvajajo tvrdke Lekarna mr. ph. Bahovec Leon v Ljubljani, mr. ph. Kolař J., kemijsko-farmacevtski laboratorij v Ljubljani, in »Sisec d. d., veledrogerija v Ljubljani, kolikor so že zvišane z naredbo dne 30. marca 1942-XX, št. 57, in cene, katere se zvišujejo po naslednjih točkah 2. in 3. tega člena.

2. Cene zdravilnih specialitet: Fortisex po 30 in 100 pilul, Uredistol, čaj Urosan, proizvodi tvrdke Lekarna mr. ph. Bahovec Leon v Ljubljani, in Bismuthi subsalicilici c. opio »Mr. Kolař« po 25 tablet, tablete Ergotini, »Mr. Kolař« po 25 tablet, Renatosa po 250 in 500 g, Renatosa Arsen po 250 in 500 g, Renatosa Lecithin po 250 in 500 g, proizvodi tvrdke mr. ph. Kolař, kemijsko-farmacevtski laboratorij v Ljubljani, se zvišujejo za 30% tako za prodajo lekarinjem kakor za prodajo občinstvu.

3. Cene za prodajo lekarinjem naslednjih zdravilnih specialitet, ki jih izdeluje tvrdka »Sisec d. d., veledrogerija v Ljubljani, se določajo takole: Chinin Streptazol dražjeji L. 12, Darmol tabletke L. 5, sirup Efetusin ½ stekl. L. 22, tablette Eucalcin L. 6, zrnca Eucalcin L. 11, sirup Eucalcin L. 21, kapsule Gripochin L. 9.50, Insulin 100 M. E. 5 cm³ L. 10.50, Insulin 200 M. E. 5 cm³ L. 17, tablete Interphan L. 8, injekcije Interphan 5×5 cm³ L. 18, Interphan ung. 30 g L. 7.10, Jekocitrol 165 g L. 21, Jekocitrol 1 kg L. 105, Jekocitrol ung. 40 g L. 9.25, tablette Istopiran L. 2.50, tablette Streptazol 20×0.50 L. 7, tablete Streptazol 100×0.50 L. 30, Streptazol ung. 33 g L. 8, Streptazol ung. 250 g L. 56.25, injekcije Streptazol 5×5 cm³ L. 20, injekcije Tonokardin 5×1 cm³ L. 13, Tonokardin sol. 10 cm³ L. 12, Tonovin 125 g L. 15.

Te cene se zvišujejo za prodajo občinstvu po računskem kliju iz člena 7. navodil S. št. 30.306 z dne 30. decembra 1940.

Clen 2. Krištelji določi te naredbe o cenah se kaznujejo upravno po postopku iz naredbe z dne 26. januarja 1942-XX, št. 8, z zaporedom do dveh mesecov in v denarju do L. 5000.

Slovenski ženitovanjski običaji in njih pomen

Toimačenja V. Novaka v letosnjem „Etnologu“ — S celo vrsto običajev so nekoč odganjali zle duhove in čarali proti urokom

Ljubljana, 7. maja

Nabiralcu narodnega blaga so zbrali došle že mnogo gradiva iz vseh vrst običajev, ki so nekoč prepletali življenje slovenskega preprostega in kmečkega ljudstva. Zlasti iz starejših dober je mnogo gradiva, manj iz mlajših. Tako so v zbirki običajev razne vrzeli, ki so doslej onemogočale našim znanstvenikom podrobnejšo raziskavo.

Se največ gradiva se tiče običajev na ženitovanjih. Letosnja številka glasnika Etnografskega muzeja v Ljubljani »Etnolog« jima posveča pažnjo v več člankih in o razpravi Borisa Orla o čarodejnem obredu nakoleniča smo poročali tudi že v »Slovenskem Narodu«. Zanimivo pa je tudi razprava V. Novaka o apotropejskih svinah v slovenskih ženitovanjskih običajih. Nekdanji človek se ni plashi samo nevarnosti, ki mu je pretila od naravnih sil, prav tako je bil na oprezu pred zlobo soljudi in pred nasprotovanjem zlih duhov. Vera v uroke je bila zelo razširjena in zoper nje so priporočali raznovrstne pripomočke. Pisc razprave je na podlagi zbranega gradiva pokazal na tiste ženitovanjske običaje, ki so z njimi odvračali od neveste v bodočega doma nesrečo. Da jim dožene pravi smisel, ki se je tekmo časa že ponekod močno zabrisal, se je pri tem poslužil vzporednih običajev pri drugih narodih.

Kopanje neveste in obleka novoporočencev

Prekmurski običaj je, da prinese pred pričetkom svatovske večerje drug v skledi vode in jo postavi pred nevesto. Starejšina spregovori: »Prinesli so vode, močo se kdo od svatov ni umil, zato naj sedaj stori.« Vendar se od svatov nihče od dotalne vode. Poškrbi jih nevesta, ki edina pride v stik z vodo. Kopanje neveste je v navadi pri raznih narodih in ni imelo samo očiščevalnega namena, temveč so z njim želeli odvratiti od neveste tudi uroke. Mnogokrat so zato dodali v vodo orogene.

O nevestinem poholanju pravijo raziskovalci, da jo hoče varovati pred hudem pogledom, njeni okolici pa pred zlim vplivom njenih oči. Ženin in nevesta morata imeti pri poroki novo obleko. Če imata kaj starega ali celo obleko ravnkega, bo zakon ostal brez otrok ali pa bo do kmalu po rojstvu pomrili. Nevesta mora eno srajco obleči narobe, sicer ji bodo čarownice škodovale. S seboj k poroki ne gre dva trakova: prvega si bo opasala, če bo težko rodila, drugega pa mora vreči na oltar, ko gre iz cerkve in vse nesreče bodo ostale tam.

Hrup in strešanje naj odvrnete zle sile

Dandanes se tolmači hrup pri poroki običajno kot izraz veselja, kakršno je lastno ljudskemu temperamentu. Toda ročot pokanje z bici, razbijanje posode, hrup in strešanje so tudi sredstva za odganjanje zlih sil. To izhaja iz drugih podobnih običajev. Na veliki petek pokajo na primer fantje z bici zato, da odganjajo čarownice, prihajajoče ponoc dojiti kram. Pri godbi je celo izrecno naglašeno, da ne gre morda za lepe melodijs, temveč za tam večji hrup. Tudi razne burke služijo temu namenu, hočejo pa tudi odvriti pozornost nevoščljivih ljudi od novoporočencev.

Namen obračati pozornost nase in odvračati od ženina in neveste zle sile prispeuje tudi prleškim zvačem in prekmurskim pozvačinom. Ta sicer vabi svate in opravlja še nekatera druga dela, njegova obleka pa izdaja, da je njegova funkcija predvsem odvračevalna. Prekmurski pozvačni, ki je v navadi še dandanes, je pokrit z visokim klobukom, s kačerema vsi visoko pisani trakovi in zakrije obraz. V klobuku ima fazanovo in pavova peresa, ki veljajo ponekod za izredno sredstvo zoper zle poglede. Po životu je pokrit s pisanimi rutami, na nogah ima prvezane vzorce, piha v kravji rog, v roki pa nosi leseno sekiro, prevlečeno z ježovo kožo. Njegovo vedenje je nenavadno. V hiši stopi tako, da prekoči prag, predmetov se dotika s sekiro, pred svatovskim sprevodom pleše in vriska. Mesto pozvačnega je ponekod v navadi kopnja ali banderaš, ki je prav tako pisano oblečen in skute in kriči pred gosti.

Duhove so hoteli prevariti

Zelo razširjena navada je, da najdejo svate, ki pridejo pred poroko z ženinom na nevestin dom zaprti vrata. Ta običaj so raziskovalci dolgo tolmačili kot spomin na ugrabitev nevest, sedaj so pa prisli do preprečanja, da tudi tu tisti vmes čarjanje zoper uroke in odganjanje hudobnih duhov. Isto velja za pogajanja za nevesto, za ponujanje lažne neveste in skrivanje prave. S tem so hoteli prevariti hudobne duhove in jih usmeriti na nepravo nevesto.

Toda treba se je bilo varovati tudi pred nevoščljivostjo svatov samih. Nevesta jim je zato metala orehov in lešnikov, dajala jim je peciva. Tudi voda služi kot obrambno sredstvo. Zanimiv je običaj, zapisan v Kobilju v Prekmurju. Poročenca gresta zjutraj po svatovni noči k sosednemu vodnjaku, kjer je v vrhu pripravljena voda. Njuna naloga je, da čim prej prideta do njega in ga breneta. Tistem, ki to prej uspe, pravijo, da bo hitrejši. Toda avtor pripominja, da je to novejša razlaga in da je verjetno imel običaj drug pomen.

Zle duhove odganjajo ponekod s petelinom. V Bosni ga nosi ženin pred seboj na sedlu. Tudi znana »šranga« je imela prvotno namen odganjati in odbijati zle duhove, ki so sledili svatbenemu sprevodu. Posebnih običajev so zdrženi tudi s prehodi svatbenega sprevoda čez mostove, kjer se po ljudski veri tudi radi zadržajo hudobni duhov.

Na nevestinem domu

Znano je, da nevesta ne sme sama stoti čez domači prag, temveč jo mora česen prenesti ženin, »da ji ne bo mogel nikče nič hudega storiti.« V Beli Krajini

prenesejo tudi ženina čez prag, če se prizeni k hiši. Ce se komu pripeti, da se spontanke ob prag, pomeni to, da mu bodo še istega leta umrli starši. Pravo tolamčenje teh običajev je v zvezi z dejstvom, da so nekoč pod hisnim pragom pokovali mrljice, ljudje so verovali, da pod njimi bivajo duhovi.

Ob prihodu na novi dom si nevesta skuša tudi pridobiti domače duhove. Njim je naognjišču posvečena posebna daritve. Ko pride na dom, teče nevesta v kuhinjo, tam nekoliko pomoli in vrže v peč dekor na zopet odide v hišo. V Prekmurju ponudijo nevesti, ko pride k hiši pisker, da seže vanj. Le tako bo vedno dovolj masti pri hiši. Novejšega izvora je običaj v Beli Krajini, kjer sprejmejo nevesto v družinsko skupnost s tem, da ji napije ženinov mati, nevesta pa ji spusti v svoj kozač dva srebrna goldinarja.

Ker se na strehi radi zbirajo hudobni duhovi, mečejo nanjo sito, s katerim je nevesta sejala, žito, jabolko in kruh. Iz tega se je bržkone razvila običaj, da spravijo med gostijo fantje na streho kolesa, razloži voz in ga na strehi zopet zlože in podobno.

Vpliv magičnih krogov

Pred vplivom zlih sil varujejo tudi magični krogi, ki so znani zlasti v belokranjskih ženitovanjskih običajih. Zvezre po poroki izprosijo nevesto in ko se prikaže na pragu, godci zagodejo, nevestin stare-

sina pa jo za roko vodi pred ženino, da mu poda robe, potem ga pa trikrat obieta. Nato pokusi nevesta vino in da kozač ženino, ki izpije vino in kozač trešči ob zid. Na Stajerskem gredo svatje po gostovanju vsi še enkrat okoli mize. V Beli Krajini gredo svatje k poroki vse od leve proti desni, da bi bili srečni na poti, če bi jim čarownice kaj napravile.

Običaj »petega kolesa«

Zanimiv je gorenjski običaj pri prevozu bale, ki se imenuje »peto kolo«. Ko je voz naložen in pripravljen za odhod, ga ne morejo spraviti z mesta. Po daljšem premišljevanju in iskanju ugotovijo, da manjka »peto kolo«. K vozu prinašajo razne okrogle predmete, ki pa jih seveda brez uspeha primerjajo. Sele ko prinese mati velik hleb pšeničnega kruha, ki ga dene na sredo skrinje, na vrh pa velik ponevnjak in oboje pribode z nožem k skrinji, konji potegnejo. Dolžnost starejšine je, da pazi na »peto kolo« in bila bi velika sramota, če bi mu ga ukradli, ali če bi ga izgubil.

Ko gresta novoporočenca spat, drug drugega sezujeta in se s čevljem udariata, da bosta v miru živelia. Ce pa samo nevesta ženina uderi, bo imela prvo besedo pri hiši. Tudi običaj, da ženin tolče nevesto na poročni večer, kar je razširjeno med Južnimi Slovanji, ima namen preganjati duhove.

V Prekmurju je navada, da starešina ženinu in nevesti v spalnici naroča, naj se eden obrne proti vzhodu, drugi pa proti zahodu in naj molita Boga. Spominja običaj na vzdolnost v začetku zakona. Podoben pomen ima v zakonsko posteljo položena eno leto stara leskova šiba. V Beli Krajini je ženin zabolzel nevestin venec s sabijo in ga pripel na strop poročne sobe. Tudi povzročanje hrupa v spalnici poročenčev je v navadi. V Beli Krajini godci zagodejo pred vratni »Jutrnico« in jima zapojo.

DNEVNE VESTI

Kralj in Cesar otvoril umetnostno razstavo

Rim, 6. maja

Kralj in Cesar Viktor Emanuel III. je otvoril deseto umetnostno razstavo, ki jo je organiziral sindikat lepih umetnosti v Laciu. Razstava je nameščena v lepih dvoranah galerije nacionalne sodobne umetnosti v ulici Giulia v Rimu ter podaja izvrpen pregled o umetniški tvornosti lacijskih umetnikov. Razstavljenih umetnic je več kot 500. Med temi jih je precej takšnih, ki predstavljajo umetniško stvariteljsko moč mladih ter najmlajših likovnih umetnikov. Posebno pozornost zasluzita tudi priklicen retrospektivni in z zadržanim umetniškim okusom prirejen umetniški razstavi Aleksandra Battaglie in Domenica Quattrociocchia.

Otvoriti pomembne umetnostne razstave je vtičnil posebno slovenski pečat na vzočnost Kralja in Cesara, ki se je zanimal za vso razstavljena dela in ki se je po otvorenju srečanosti delo vzdolj v razstavnih dvoranah. V njegovem spremljaju se bili med drugim minister nacionalne vzgoje, podtajnik P. N. F., predsednik sindikata lepih umetnosti ter drugi odilčne osebnosti. Zbrani odilčniki so izražali toplo priznanje za zrele, doglane, dovršene oblikovane umetnine lacijskih likovnih umetnikov.

Smrt naglušne starke na tračnicah. 84-letna Lucija Bevilacqua iz Mestra je bila nekolkotra naglušna. Ko se je vracača proti včeretu domov, je morala čez železniško progo. Sklonila se je pod zapornice in nadaljevala počasi svojo pot preko tračnic. Ker je bila nekolkotra naglušna, je odvidno presilila bližajoče se sopiranje vlaka, ki je prihajal iz Trieste. Kolesje vlaka je nesrečno starko zagrabilo in ji presekalo glavo ob trupla. Uboga starda je bila pri priči mrtva.

Nov nadškof. Papež Pij XII. je imenoval za nadškofa v Colonijskem bogoslovnem rektoratu dr. Josipa Fringsa, ki stopa na mestu kardinala Schultea, ki je pred nekaj meseci umrl.

Italijani v svetu. Dne 17. maja bodo po vsej Italiji proslavljene »III. dneva Italijanov v svetu«. Organizacijo proslav pripravljajo društva »Dante Alighieri«.

Žensko glavo je zajel v mrežo. Neavanaden doživljal je imel navdušeni rabič, upokojeni mornarski kapitan Franco Linovich iz Abbazie. Sedel je na svoji ribiški ladji in držal z rokama mrežo, ki jo je dvigval iz morja. Zdela se mu je zelo težka. Veseli se je že izrednega plena, ki se bo njim lahko ponosil pred ribiškimi prijatelji. Ko pa je spravil mrežo preko ladjinega robja je kriknil. Med številnimi manjšimi ribami je bila modrikasta ženska glava, ki je ni niti prav dobro pogledal. Brz je zavesil proti obali, kjer je sklical skupaj svoje ribiške tovariše, da gredo pogledat, kaj je zajel v mrežo. Nekaj časa so strmeli v žensko glavo. Ko pa se je neki radiodnevnik ognjal ter izblizine ogledal glavo in jo potipal, je prasišči v glasen krohot. Ženska glava je bila kamnitna; bila je nekotra najbrž okras kakšne abbazijanske vile, pa so jo pri prenovi vili vrgli v morje, od koder je sedaj po dolgi letih po čudnem ribiškem načinku spet prisla na kopno. Vneti ribič Linovich je hrani sedaj v spomin na neavnadni ribiški doživljaj.

Iz »Službenega listka.« »Službeni list za Ljubljansko pokrajino št. 36, z dne 6. maja 1942-XX E.F. objavlja dostavek uradne razporedne na tehnični fakulteti kr. univerze v Ljubljani, spremembu cennika zdravilnih specialistov« odobritev pravilnika o poslovanju Pokrajinskega odbora CONI-ja in zadevnih pravilnik, zameno sekretarja Zanatske banke kraljevine Jugoslavije in cenik za zelenjavjo, in sadje št. 13.

400 gojencev gozdne milice bo sprejetih v smislu natečaja, ki ga je objavilo poveljstvo nacionalne gozdne milice.

Zaključek VII. evharističnega konгрresa so proslavili v Parmi z veliko procesijo. Svečanostim so prisostvovali nadškofi kardinali iz Palerma ter Škofje iz Bertinora, Cesene, Monferata in Parme.

Novi podpredsednik tehnične agrarnega zavoda. Za novega podpredsednika tehnične agrarnega zavoda v Rimu je bil imenovan sen. prof. Francesco Todaro.

Običaj »petega kolesa«

Zanimiv je gorenjski običaj pri prevozu bale, ki se imenuje »peto kolo«. Ko je voz naložen in pripravljen za odhod, ga ne morejo spraviti z mesta. Po daljšem premišljevanju in iskanju ugotovijo, da manjka »peto kolo«. K vozu prinašajo razne okrogle predmete, ki pa jih seveda brez uspeha primerjajo. Sele ko prinese mati velik hleb pšeničnega kruha, ki ga dene na sredo skrinje, na vrh pa velik ponevnjak in oboje pribode z nožem k skrinji, konji potegnejo. Dolžnost starejšine je, da pazi na »peto kolo« in bila bi velika sramota, če bi mu ga ukradli, ali če bi ga izgubil.

Običaj »petega kolesa«

Zanimiv je gorenjski običaj pri prevozu bale, ki se imenuje »peto kolo«. Ko je voz naložen in pripravljen za odhod, ga ne morejo spraviti z mesta. Po daljšem premišljevanju in iskanju ugotovijo, da manjka »peto kolo«. K vozu prinašajo razne okrogle predmete, ki pa jih seveda brez uspeha primerjajo. Sele ko prinese mati velik hleb pšeničnega kruha, ki ga dene na sredo skrinje, na vrh pa velik ponevnjak in oboje pribode z nožem k skrinji, konji potegnejo. Dolžnost starejšine je, da pazi na »peto kolo« in bila bi velika sramota, če bi mu ga ukradli, ali če bi ga izgubil.

Običaj »petega kolesa«

Zanimiv je gorenjski običaj pri prevozu bale, ki se imenuje »peto kolo«. Ko je voz naložen in pripravljen za odhod, ga ne morejo spraviti z mesta. Po daljšem premišljevanju in iskanju ugotovijo, da manjka »peto kolo«. K vozu prinašajo razne okrogle predmete, ki pa jih seveda brez uspeha primerjajo. Sele ko prinese mati velik hleb pšeničnega kruha, ki ga dene na sredo skrinje, na vrh pa velik ponevnjak in oboje pribode z nožem k skrinji, konji potegnejo. Dolžnost starejšine je, da pazi na »peto kolo« in bila bi velika sramota, če bi mu ga ukradli, ali če bi ga izgubil.

Običaj »petega kolesa«

Zanimiv je gorenjski običaj pri prevozu bale, ki se imenuje »peto kolo«. Ko je voz naložen in pripravljen za odhod, ga ne morejo spraviti z mesta. Po daljšem premišljevanju in iskanju ugotovijo, da manjka »peto kolo«. K vozu prinašajo razne okrogle predmete, ki pa jih seveda brez uspeha primerjajo. Sele ko prinese mati velik hleb pšeničnega kruha, ki ga dene na sredo skrinje, na vrh pa velik ponevnjak in oboje pribode z nožem k skrinji, konji potegnejo. Dolžnost starejšine je, da pazi na »peto kolo« in bila bi velika sramota, če bi mu ga ukradli, ali če bi ga izgubil.

Običaj »petega kolesa«

Zanimiv je gorenjski običaj pri prevozu bale, ki se imenuje »peto kolo«. Ko je voz naložen in pripravljen za odhod, ga ne morejo spraviti z mesta. Po daljšem premišljevanju in iskanju ugotovijo, da manjka »peto kolo«. K vozu prinašajo razne okrogle predmete, ki pa jih seveda brez uspeha primerjajo. Sele ko prinese mati velik hleb pšeničnega kruha, ki ga dene na sredo skrinje, na vrh pa velik ponevnjak in oboje pribode z nožem k skrinji, konji potegnejo. Dolžnost starejšine je, da pazi na »peto kolo« in bila bi velika sramota, če bi mu ga ukradli, ali če bi ga izgubil.

28 ljubljanskih mostov – koliko je vseh?

Od najstarejših ljubljanskih mostov do najnovejših – Ko je Ljubljana imela en sam most

Ljubljana, 7. maja

Zdaj ima Ljubljana že toliko mostov, da je težko našteeti vse. Tudi v najnovejšem načrtu mesta ne najdete vseh. Meje mestne občine so zdaj tako razširjene, da je težko našteeti celo vse vode, ki tečejo na ozemlju mestne občine. Veleti morate, da spada pod mestno občino tudi velik del porečja Ljubljancev na Barju. Na vsem Barju ima Ljubljanca menda okrog 200 pritokov. Zdaj pa pošteite vse mostove na področju ljubljanske občine! V načrtu, izdelanem na mestnem gradbenem uradu

Ljubljana, most pod Tranco (Cevljarski most)

1. 1935. je vrstanih 27 mostov. Toda to so le glavni mostovi, brez barjanskih. Pozneje smo dobili še en most, in sicer čez Gruberjev prekop ob koncu Streliške ulice. Tako ima torej Ljubljana 28 večjih mostov. Ni pa mogoče takolahko ugotoviti, koliko mostov je vseh. Razen mostov na Barju bi bilo treba še prišteti nekaj manjših čez Glinščico med Brdom in Podutikom.

Najstarejši mostovi

Prvotnih mostov Ljubljana več nima, pač pa ima mostove na krajih, kjer so bili najstarejši mostovi. V srednjem veku, v 16. stoletju, je imela Ljubljana še en sam most. Posebnega imena mena la ni imel, kar tudi ni bilo potrebno. Bil je na kraju sedanjega čevljarskega mostu. Ta most je pa mesto najbrž dobroše, ko se je razširilo na levi breg Ljubljance, to se pravi, ko je zrasla na levem bregu plemiška četrta z Novim trgom kot središčem. Vendar je mesto kmalu potem dobito drugi most, špitalski, na kraju sedanjega tripostja. Zato so prvi most pri Novem trgu začeli imenovati »zgornji most« za razliko od novega, spodnjega. Ko so se na zgornjem mostu naselili čevljari, je dobil ime: čevljarski most. To zgodovinsko ime se je ohranilo tudi pri sedanjem betoniranem mostu. Na srednjeveški čevljarije nas pa spominja tudi kratka Čevljarska ulica med Jurčevim in Novim trgom.

Prvi mostovi leseni

Najstarejši ljubljanski most je najbrž franciščanski, ki bi se moral imenovati špitalski, če kaj samo na zgodovino in tradicijo mesta. Znano je, da je bil sezidan pre 100 let, na kar nas opozarja velik napis. Vsi drugi večji mostovi v starem delu mesta so bili sezidani pozneje. Prvi ljubljanski mostovi se niso mogli ohraniti – ne le zaradi regulacijskih del – temveč, ker so bili leseni. Starejši solidnejši, kamnit most imamo razen franciščanskega le ob začetku Dolenske ceste, karloški ali dolenski most. Tudi ta most nima več pravne oblike, ker so ga pred leti razširili; pribetonirali so mostišče za holnik. Mostove so zidali iz kamna že v najstarejših časih. Po svetu slovi več rimljanskih kamnitih mostov. Toda srednjeveška Ljubljana se je zadovoljila z lesenkima mostovoma. Menda so v lesenkima mo-

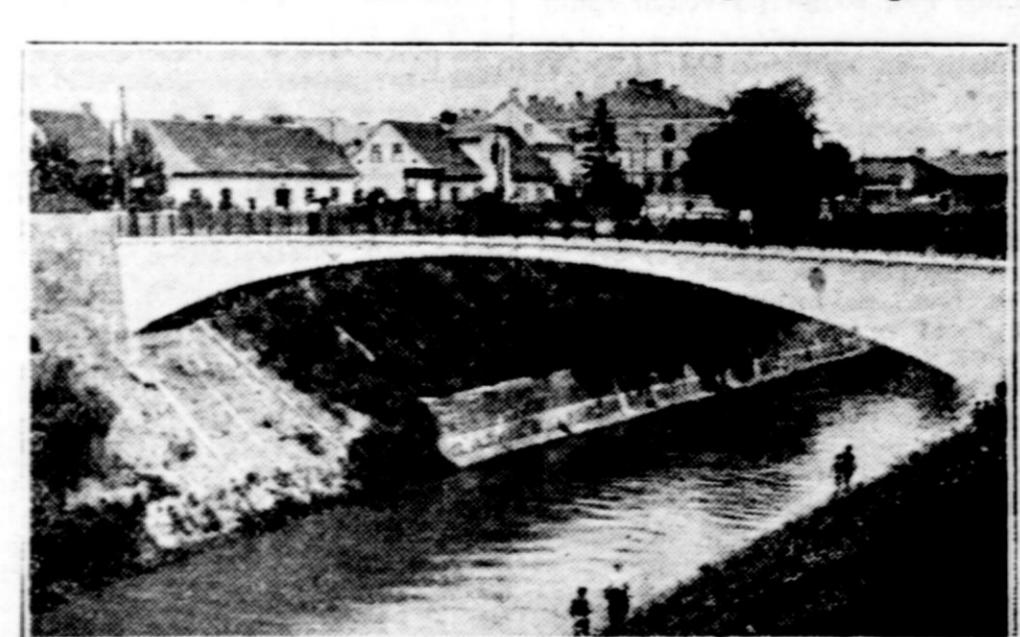
stovih videli celo prednost. Ljubljanci je bila namreč obrambna črta ali obrambni »jarek«. Mesto se je počutilo tem bolj varno, čim bolj je bilo odrezano od svoje okolice. Trdn mostovi bi ta obutek varnosti precej zmanjšali. Leseni most mnogo lažje podro ali ga pa zažgo, če je potreba. Kamnitega mostu bi nedvomno podrla. Vendar ne moremo reči, da so bili naši srednjeveški mostovi leseni predvsem iz tega razloga. Ni bilo prave potrebe, da bi zidali drage kamnite mostove. Za kamnite mostove bi morali dovzeti mnogo kamena sorazmerno daleč. Les je bil nedvomno mnogo cenejši gradivo. Leseni most je bil tudi prej gotov kakor bi bil zidan. Leseni mostovi so zlahka zmagovali težo srednjeveških vozov. Da niso bili preobremenjeni s prometom, spredvidno tudi iz tega, da so se na njih naseljevali obrtniki, mesarji, čevljariji in pozneje tudi kramarji.

Dolgo le dva mostova

Ljubljana je imela dolgo le dva mostova. Sicer je imela že v prejšnjem stoletju še en most, ki je pa menda služil le pešcem, in sicer prvotni mesarski most. Pri nas nekateri imenujejo mostič, ki služi le osebnu prometu, brv, kar je pa jezikovno povsem napačno. Brv je le mostič iz enega samega debla, iz »brvna«. Zato imamo brvi le čez potoko. Te brvi so tako ozke, da se dva pesca ne moreta strelati. Nekateri govore tudi o starem, lesensem mesarskem mostu kot o brvi, razumljivo pa je, da tam ni mogla biti brv v pravem pomenu besede, temveč ožji leseni most, sestavljen seveda iz strelnih kosov lesa. Še bolj čudno zveni, ko nekateri govore o železobetonkih brvih, kajti železobetonka brv je prav takšen nesmisel kakor železen slaminik ali jeklenka steklenica. Zato pišejo te prilikom o mostovih, ne da bi jih delili v »brvne« in mostove. – V prejšnjem stoletju je mela Ljubljana še dolgo le tri mostove, če prištevamo tudi prvotni mesarski most. Tudi sentjakobski most je novošči. V tehničnem pogledu ga smemo celo prištevati med najbolj moderne, čeprav je že nekaj desetletij star. Tako vidimo, da je bila Ljubljana v prejšnjem stoletju premoščena v mestu le na treh krajih. To pa ne pomeni, da je bilo mostov premalo. Gleda na obseg mesta in tedanjem promet so bili trije mostovi dovolj.

Mostovi čez Ljubljano

Ljubljano premošča v mestu deset mostov. Ce jih naštejemo od zgoraj navzdol, moramo najprej omeniti prulski most. Preuredili so ga pred leti, izmenjali lesene mostnice z železobetonko ploščo, ki so jo asfaltirali. Na tem kraju bo v bližnji prihodnosti potreben trden, širši most, ker drži tam čez Ljubljano pomembna prometna smer: po Opekarški cesti je zvezno z desnim bregom Ljubljane Trnovo z Mestnim logom, tja pa tudi teži okolica Tržaške ceste. Morda dobitimo kdaj tudi tramvaj na Opekarški cesti in tramvajska zveza med Vičem in dolenskim kolodvorom. – Med prulskim in Šentjakobškim mostom je okrog 300 m razdalje. To je vsekakor preveč, zlasti še, ker je zdaj Trnovo že gosto zazidano. Novi most med tem mostovoma je projektiran, namenjen le za osebni promet, pri ustju Gradašice (na desni strani). – Med Šentjakobškim in čevljarskim mostom je okrog 130 m razdalje. Mel njima, vsaj v dolgledni prihodnosti ne bo treba še enega mostu, zlasti ne, ker v tem odseku ne drži Ljubljani nobena širša ulica. Med čevljarskim mostom in trimostjem je še krajska razdalja (okrog 120 m), vendar se kaže potreba še po enem mostu, ki je projektiran pri Gerberjevem sotpišču. O pomenu tega mo-

Most čez Gruberjev prekop, ki veže Streliško ulico s Hradeckega cesta

B. Perowne:

Dr. Torridon igra za vse

Roman

Dobršno minuto je Roy poslušal, nato je vrgel noge iz postejce, po prstih stopil k zidu na levi, pritisnil uho na steni in zadržal dih. Glas je še vedno mrmlal, in Roy je zdajci razločil škrpanje postejke. Zora je bila blizu.

Roy je stopil na balkon in pogledal na levo. Nosen svetlobni žarek ni prediral oknic sobe, v kateri sta bila govorila z Gouvernom. Ozri se je po balkonu sobe na svoji desnici: tudi ta je bila temna. Mrmranje se ni več slišalo, a balkon te sobe ni bil daleč od njegovega. Čeprav je bilo zelo tema, je zato zbolel človek vendar nejasno razločil obris ograje.

S svojo težo je preskusil nosilnost ograje na balkonu, kjer je stal. Bila je čvrsta, kakor skala. Zajahal jo je torej, se je oklenil z eno roko, postavil nogo na vnanji rob balkona in iztegnil drugo roko in drugo nogo proti sosednjemu balkonu. Toda ni ga dosegel. Temno dvorišče je zevalo pod njim. Roy se je ohrabril. Previdno se je obrnil, tako da je stal z obema petama na robu svojega balkona, za cigarograje se je držal z roko. Nato je skočil.

Roke so se mu ujele za ograjo sosednjega balkona. V naslednjem trenutku jo je zajahal in stopil na balkon.

»Zdaj ni treba drugega« je pomislil, »aktor da stopi Gouverne v mojo sobo, pa me bo imel.«

Oknice sosedove sobe so bile zaprite. Roy je prislonil uho in spet začul sosedovo enolično, pridru-

zem rok ne morem ostati. Ta človek morebiti umira...«

In že se je oglasila druga, še bolj vsljiva in nujna misel: »Kdo je?«

Cigaretu mu je padla na opečnati tlak; iskre so brzinile iz nje. Roy je jo pohodil in krenil k oknu. Odpril je oknice. Noč je bila postala še temnejša. Mesec je bil zašel. Mrzle sape so dihale po ozračju. Zora je bila blizu.

Roy je stopil na balkon in pogledal na levo. Nosen svetlobni žarek ni prediral oknic sobe, v kateri sta bila govorila z Gouvernom. Ozri se je po balkonu sobe na svoji desnici: tudi ta je bila temna. Mrmranje se ni več slišalo, a balkon te sobe ni bil daleč od njegovega. Čeprav je bilo zelo tema, je zato zbolel človek vendar nejasno razločil obris ograje.

S svojo težo je preskusil nosilnost ograje na balkonu, kjer je stal. Bila je čvrsta, kakor skala. Zajahal jo je torej, se je oklenil z eno roko, postavil nogo na vnanji rob balkona in iztegnil drugo roko in drugo nogo proti sosednjemu balkonu. Toda ni ga dosegel. Temno dvorišče je zevalo pod njim. Roy se je ohrabril. Previdno se je obrnil, tako da je stal z obema petama na robu svojega balkona, za cigarograje se je držal z roko. Nato je skočil.

Roke so se mu ujele za ograjo sosednjega balkona. V naslednjem trenutku jo je zajahal in stopil na balkon.

»Zdaj ni treba drugega« je pomislil, »aktor da stopi Gouverne v mojo sobo, pa me bo imel.«

Oknice sosedove sobe so bile zaprite. Roy je prislonil uho in spet začul sosedovo enolično, pridru-

stu, ki bo služil samo osebnemu prometu, smo že pisali. V smeri projektiranega mostu leži najkrajša prometna zveza med magistratom, Zvezdo in Tivolijem. – Obzirno bi lahko govorili o prometnih zacevah v zvezi s trimostjem. Venlar so vam se dovolj v spominu modrovana o trimostju iz let regulacije Marijinega trga, ko so betonirali nova mostova. (Cudno, da tudi teh mostov niso začeli imenovati »brvne«). Vsekakor sam franciščanski most ni več zmagoval prometa. Bil je preozek za osebni in voznji promet. Bili sta že rešiti: razširite starega mostu s ploščami na konzolnih nosilcih ali betoniranje dveh ali vsaj enega mostu ob starem. Odločili so se za drugo rešitev. Pri tem pa niso odločili le prometni, temveč tudi arhitektonski razlogi. – Med trimostjem in mesarskim mostom je okrog 130 m razdalje. Skoraj tukaj ob mesarskem mostu nameravajo zabetonirati še most med novo trinico in Sv. Petra nasipom. Tudi o tem mostu in o njegovem pomenu smo že pisali. – Precev večja je razdalja med mesarskim in Šentpetrskim mostom, znaša okrog 250 m. Zato je pa tem lažje zagovarjati novi most, ki je tudi projektiran ob Usnjarski ulici in mestnih stanovanjskih hišah. Še večja je razdalja med Šentpetrskim mostom in mostom na Kodeljevem (ki je pa in izmed deset omenjenih mostov čez Ljubljano). Ne upoštevamo železnega mostu pri bolnišnici (ta most je prejšnji čevljarski). Zato je načrtovan novi most pri Kodeljevem, ki je načrtovan na Kodeljevem (ki je pa in izmed deset omenjenih mostov čez Ljubljano).

Vsekakor sam franciščanski most ni več zmagoval prometa. Bil je preozek za osebni in voznji promet. Bili sta že rešiti: razširite starega mostu s ploščami na konzolnih nosilcih ali betoniranje dveh ali vsaj enega mostu ob starem. Odločili so se za drugo rešitev. Pri tem pa niso odločili le prometni, temveč tudi arhitektonski razlogi. – Med trimostjem in mesarskim mostom je okrog 130 m razdalje. Skoraj tukaj ob mesarskem mostu nameravajo zabetonirati še most med novo trinico in Sv. Petra nasipom. Tudi o tem mostu in o njegovem pomenu smo že pisali. – Precev večja je razdalja med mesarskim in Šentpetrskim mostom, znaša okrog 250 m. Zato je pa tem lažje zagovarjati novi most, ki je tudi projektiran ob Usnjarski ulici in mestnih stanovanjskih hišah. Še večja je razdalja med Šentpetrskim mostom in mostom na Kodeljevem (ki je pa in izmed deset omenjenih mostov čez Ljubljano). Ne upoštevamo železnega mostu pri bolnišnici (ta most je prejšnji čevljarski). Zato je načrtovan novi most pri Kodeljevem, ki je načrtovan na Kodeljevem (ki je pa in izmed deset omenjenih mostov čez Ljubljano).

Drugi večji mostovi

Drugi večji mostovi, ki jih je treba poseliti omeniti, drže v Ljubljani čez Gradašico in Gruberjev prekop. Večji novošči most je treba se omeniti na koncu Operarske ceste; drži čez Maij graben. Čez Gruberjev prekop drže Štirje starejši mostovi: karloški, zeleniški nasproti klavunce, poljanski na koncu Poljanske ceste in Štefanjski v Štefanji vasi (zidaj tudi v mejah mestne občine). Nov je most pri Streliški ulici. Projektirana sta še dva mostova čez prekop, odnosno Ljubljano: na Prulah (čez prekop) in smeri tranzitne ceste ob Ljubljani, in mostič ob Kamentnovem Štrionom (čez Ljubljano) na Barju. Čez Gradašico drži v mestu en sam starejši večji most, vsi drugi so novošči ali le začasni. Vendar je tudi najstarejši pri ustju Gradašice temeljito preurejen, tako da lahko govorimo o povsem novem mostu. Nov je mostič pri Tenenteju. Najlepši je novi most pred trinovsko cerkvijo. Sočoben prometnim zahtevam ustreza tudi novi betonski most ob koncu Groharjeve ceste. Čeprav je držal v prihodnosti tranzitna cesta čez Barje proti jugu. Star je most pri kolejskem kopališču, a je lešen, osek in le začasen. Nov je lešen, tudi začasen most med Kolezijo in zahodnim delom Mirja. Omeniti je treba še starejši most čez Gradašico na Viču. Drugi mostovi so manjši in manj znani. Omeniti je treba še novošči most čez Glinščico na Tržaški cesti na Viču. Glinščico še premoščajo v Rožni dolini še trije mostovi. Večji trdnjiški most čez Glinščico je še pod Brdom, tudi na ozemlju ljubljanske občine. Gradašico še premoščajo do Bojkalc trije starejši mostovi.

Zato je načrtovan novi most pri Kodeljevem, ki je treba obdržati v prihodnosti tranzitna cesta čez Barje proti jugu. Star je most pri kolejskem kopališču, a je lešen, osek in le začasen. Nov je lešen, tudi začasen most med Kolezijo in zahodnim delom Mirja. Omeniti je treba še starejši most čez Gradašico na Viču. Drugi mostovi so manjši in manj znani. Omeniti je treba še novošči most čez Glinščico na Tržaški cesti na Viču. Glinščico še premoščajo v Rožni dolini še trije mostovi. Večji trdnjiški most čez Glinščico je še pod Brdom, tudi na ozemlju ljubljanske občine. Gradašico še premoščajo do Bojkalc trije starejši mostovi.

Zato je načrtovan novi most pri Kodeljevem, ki je treba obdržati v prihodnosti tranzitna cesta čez Barje proti jugu. Star je most pri kolejskem kopališču, a je lešen, osek in le začasen. Nov je lešen, tudi začasen most med Kolezijo in zahodnim delom Mirja. Omeniti je treba še starejši most čez Gradašico na Viču. Drugi mostovi so manjši in manj znani. Omeniti je treba še novošči most čez Glinščico na Tržaški cesti na Viču. Glinščico še premoščajo v Rožni dolini še trije mostovi. Večji trdnjiški most čez Glinščico je še pod Brdom, tudi na ozemlju ljubljanske občine. Gradašico še premoščajo do Bojkalc trije starejši mostovi.

Zato je načrtovan novi most pri Kodeljevem, ki je treba obdržati v prihodnosti tranzitna cesta čez Barje proti jugu. Star je most pri kolejskem kopališču, a je lešen, osek in le začasen. Nov je lešen, tudi začasen most med Kolezijo in zahodnim delom Mirja. Omeniti je treba še starejši most čez Gradašico na Viču. Drugi mostovi so manjši in manj znani. Omeniti je treba še novošči most čez Glinščico na Tržaški cesti na Viču. Glinščico še premoščajo v Rožni dolini še trije mostovi. Večji trdnjiški most čez Glinščico je še pod Brdom, tudi na ozemlju ljubljanske občine. Gradašico še premoščajo do Bojkalc trije starejši mostovi.

Zato je načrtovan novi most pri Kodeljevem, ki je treba obdržati v prihodnosti tranzitna cesta čez Barje proti jugu. Star je most pri kolejskem kopališču, a je lešen, osek in le začasen. Nov je lešen, tudi začasen most med Kolezijo in zahodnim delom Mirja. Omeniti je treba še starejši most čez Gradašico na Viču. Drugi mostovi so manjši in manj znani. Omeniti je treba še novošči most čez Glinščico na Tržaški cesti na Viču. Glinščico še premoščajo v Rožni dolini še trije mostovi. Večji trdnjiški most čez Glinščico je še pod Brdom, tudi na ozemlju